

Inleiding

Mattheus Brouërius van Nidek (1677-1742) is vooral bekend gebleven als opdrachtgever van Jacobus Stellingwerf. In zijn auctiecatalogus, de *Atlas der Vereenigde Nederlandsche Provinciën* wordt alles genoemd wat hij bijeenbracht of wat door Stellingwerf is nagetekend. In de 17^e en 18^e eeuw waren er veel verzamelaars van topografische afbeeldingen. Brouërius van Nidek was waarschijnlijk de enige die een goed geordende historisch-topografische atlas van het hele gebied der Verenigde Zeven Provinciën voor ogen had, een 'Belgium Illustratum'. Hij zocht door het hele land naar bestaande afbeeldingen en stuurde mensen uit om ter plekke te tekenen. Een onbekende maakte voor hem meer dan achthonderd nauwkeurige schetsen van kastelen, kerken en huizen in Friesland. Berkhuis, de Raadt en anderen leverden honderden afbeeldingen uit het oosten van het land. Die blijken niet altijd betrouwbaar te zijn. Jacobus Stellingwerf (1667-1727) was de nauwkeurige kopiist, die van het aangeleverde materiaal uniforme tekeningen maakte.

Dat gebeurde allemaal rond 1725. Daarna moest Brouërius van Nidek zijn levenswerk door ziekte geleidelijk aan opgeven. Tegelijkertijd zette een nieuwe generatie topografische tekenaars in het hele land kerken, huizen en kastelen nauwkeurig op papier. Voorloper Brouërius van Nidek werd voorbijgestreefd .

Na de dood van Brouërius nam Willem Henskes (1717-1762) diens verzameling over. Hij voegde er tekeningen en prenten van een nieuwe generatie aan toe en veilde ze daarna weer als *Schouwburg der Nederlanden*. Een groot deel er van kwam bij Hendrik Busserus(1701-1781) terecht, die ze vermengde met wat hij al had. Na hem viel de collectie verder uiteen.

Gedeelten er van zijn in diverse musea en archieven terechtgekomen. Ze zijn vooral herkenbaar aan de tekeningen van Stellingwerf. Omdat zijn voorbeelden niet altijd betrouwbaar waren hangt er vaak een geur van onbetrouwbaarheid aan.

Het onderzoek naar Stellingwerf, en naar Brouërius van Nidek en zijn Atlas, en naar al die anderen die een rol speelden, is al rond de eeuwwisseling gedaan. Er zijn veel musea, archieven en bibliotheken bezocht en overal was men bereid om mondeling, telefonisch, schriftelijk of later per e-mail inlichtingen en raad te geven. Ze kunnen niet allemaal genoemd worden en als ik sommigen noem doe ik anderen tekort. Daarom een collectief maar welgemeend: héél hartelijk dank.

Ook privé-personen hebben geholpen. Van hen noem ik Br. Dr. P.J.H. Ubachs en mevr. Evers in Maastricht, die problemen met een Frans handschrift hielpen oplossen, Ursula Sikkens die Latijnse teksten vertaalde, Leni Heijstee die op taal- en stijlfouten lette en Leonard Kasteleyn, die het concept kritisch doorlas en belangrijke aanwijzingen gaf. Hen allen, ook de ongenoemden, ben ik bijzonder dankbaar.

In 2013 zijn wegens voortgeschreden inzicht enkele wijzigingen aangebracht.

Bert Kolkman

Mattheus Brouërius van Nidek out 23 jaer 1700

r.o. Berkhuis fecit, rood krijt, 247 x 184 mm.

Het onderschrift en de naam Berkhuis is door Brouërius geschreven.

Rijksmuseum RP-T-1978-9